

ปาฐกถาในขณานวาทที่ ๖

เรื่อง

พระพุทโธบาทสระบุรี

พิธีตรุษะสงกรานต์

และ

พิธี ไถ่ชิงช้า

พิมพ์แจก

ในงานพระกฐินพระราชทาน

กระทรวงธรรมการ

ณ วัดป่าทุมคงคา

วันพุธที่ ๓๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๘

09/05/2565

พิมพ์ที่โรงเรือนช่างพิมพ์ วัดสังเวช

ปาฐกถาเรื่องพระพุทธบาทสระบุรี

ของ

นายสมบุญ ไชยติจิตร

แสดงทางวิทยุกระจายเสียง

วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๗

ท่านทั้งหลาย

วันนี้ข้าพเจ้าได้รับเกียรติยศจากคณะกรรมการเผยแพร่ความรู้ทางวิทยุกระจายเสียงให้มาบรรยายเรื่องพระพุทธบาทจังหวัดสระบุรีให้ท่านฟัง เพราะพรุ่งนี้เป็นวันเพ็ญเดือน ๓ อันเป็นวันมาฆบูชา ซึ่งหมายความว่า เป็นวันที่พระอรหันตพุทธสาวก ๑๒๕๐ ได้ประชุมกันพร้อมด้วยองค์ ๔ ประการ เรียกกันว่า “จาตรงคสังนิบาต” พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาโอวาทปาฏิโมกข์ในที่

ประชุมสงฆ์ นับเป็นการชุมนุมใหญ่ ด้วยเหตุนี้พุทธ
 ศาสนิกชนจึงได้นิยมนับถือกันว่า เช่นวันสำคัญของ พระ
 พุทธศาสนาวินัย โดยถือเอาเหตุดังกล่าวแล้วมา
 ประกอบการสักการบูชาพระพุทธรูปเจ้าและพระอรหันต์
 ๑๒๕๐ พระองค์ เพื่อให้เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส
 ในพระพุทธรูปอย่าง ๑ แต่ยังมีเหตุสำคัญอีกอย่าง ๑
 ด้วยในวันพุ่มนั้นเป็นวันเทศกาลกำหนดของประชาชนชาว
 สยามที่เป็นพุทธบริษัทพากันไปชุมนุมนมัสการ รอยพระ
 พุทธบาทที่จังหวัดสระบุรี หรือเรียกกันแต่ย่อ ๆ ว่า “ไป
 พระบาท” แต่ว่าใครจะเป็นผู้กำหนดวันไว้แต่เดิม
 ชาวเขาไม่ทราบ และขอให้ท่านสังเกตด้วยว่า กำหนด
 นกหมายการอย่างอื่น ๆ ยิงว่าพอมันคลาคลุ้งลงลม
 กันไต่ข้าง แต่กำหนดการใช้พระบาทนั้น ก็เป็นความ
 เข้าใจพร้อมเพรียงชมทราบอยู่ทั่วกัน ว่าพอลงวันกลาง
 เดือน ๓ ครึ่ง ๑๕ กลางเดือน ๔ ครึ่ง ๑ เป็นต้องไป
 ชุมนุมพร้อมกันที่พระพุทธรูปทุก ๆ มาตั้งแต่โบราณกาล

จนมีคน มีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งชายหญิง เด็ก ผู้
 ใหญ่ ต่างก็มีเครื่องสักการะ เช่นประทีปเทียนมาลา
 ไปกระทำพิธีเป็นพุทธบูชา มีสักการะรอยพระพุทธรูปที่กัน
 หลาม ในวชน ๑๕ คำนัน ถ้าจะแลคในบริเวณลาน
 พระพุทธรูปก็อดแะแซงของเต็มไปด้วยสารขุ่น ที่เป็น พุทธ
 วิทยาลัยสาหะไปจากจตุรทิศโดยจะคณนานับมีถวน ต่าง
 ก็สำรวมอาการเคารพตามขนบธรรมเนียมของคน ที่เป็น
 ของอัครจริยเจริญภาเจริญใจด้วยพุธานภาพยงนิก ผศ
 กบกำหนดคนคหมายการอย่างอื่น ก็เพราะเหตุใดเล่า จึง
 มีผู้พากันนิยมไปนมัสการรอยพระพุทธรูปที่จังหวัดสระบุรี
 มากมายเช่นนี้ ถ้าจะตอบ อย่าง พุทธมามกะ ก็ต้องว่า
 เพราะเหตุที่พระพุทธรูปที่โตเสด็จมาถงประเทศจีน และโต
 ทรงเหยียบรอยพระพุทธรูปไว้ที่เขาสวรรณบรรพตจังหวัด
 สระบุรี สำหรัยให้พหุคาศนิกชนสักการะบูชา เพื่อ
 แชนเครื่องรำลึกถึง พระพุทธรูปใน เมื่อโตเสด็จกลับชน
 ปรนพพานล่วงลับไปแล้ว จึงโตมีผู้พากันนิยมเลื่อมใส

ครุฑท้าวไปชมมนมมัสการกันมากมายกัณฑ์ใด แต่น่าจะ
 มเหตอินทนาทศกยงวาน ชาพเจ้าจึงได้พยายามค้นคว้า
 หาความรู้ต่อไปว่า เหตุใดบุคคลจึงนับถือรอยพระพท
 ษบาทเป็นปูชนียสถาน ก็ได้พบหลักฐานคำอธิบายของ
 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
 ทรงไว้ในหนังสือขมโนเวลาที่ฉันท์ ว่ากเหมือนมูลเหตุ
 จะเกิดชนแตคติ ๒ อย่างต่างกัน เป็นคติของชาวมัชฌิม
 ประเทศอย่าง ๑ ของชาวลังกาท้าวป้อย่าง ๑ คติ
 ของชาวมัชฌิมประเทศนั้น เติมถอกันตั้งแต่ก่อนพท
 ษกาลว่าไม่ควรสร้างรูปเทวดา หรือมนุษย์ ชนไว้เดินสร้าง
 สักการบูชา และนับถือคตินั้นมาจนพทศกาลล่วง
 หลายร้อยปีจึงได้เลิก เพราะฉะนั้นพระเจดีย์ที่พวกพท
 ศาสตริกชนสร้างเมือกอน พ.ศ. ๕๐๐ จึงทแต่พระ
 สติปหรือวัตถุต่าง ๆ เป็นเครื่องหมายสำหรับบูชาแทน
 องค์พระพทษจงศ รอยพระพทษบาทเป็นวัตถุอย่าง ๑
 ซึ่งชอบทำกันในสมัยนั้นท่าทางรอยพระพทษบาท เบื้องซ้าย

และเบองขวา แต่ฝ่ายพวกทถอศาสนาพราหมณ์นั้นชอบ
 อ่างภาเขาหรือสิ่งอันที่เขินเอง โดย อกรรมชาติ แต่มีรูป
 สัณฐาน แปลกประหลาดกถอว่า พระผู้เป็นเจ้าได้บรรพกาล
 ไทเขิน โดยอ้างตำนานอย่างนั้นอย่างนี้ประกอบ เช่นที่
 ค่ายลกระยาศิระ ในเขตต์เมืองกระยา ซึ่งอยู่ไม่ห่างจาก
 ค่ายลพทกระยา อันเป็นที่พระพทอเจ้าตรัสรู้ มากนัก มี
 ศีลาคาคลายรูปคนนอนอยู่บนเนินเขานั่น และบนศิลาอัน
 มีรอยเหมือนรอยเท้าคนอยู่ร่อยหนึ่ง มีผู้อธิบายว่า เดิม
 มีกษัตริย์คนหนึ่ง พระวชิรเทพเจ้าเสด็จลงมาปราบ
 เมอจะหมายกษัตริย์ ทรงเหยียบท้าวไว้ กอนแล้วจึง ตกศิระ
 เสียบ แล้วบนกาลให้ด้วยกษและรอยพระบาทกลายเป็น
 ศีลาปรากฏอยู่ รอยนั้นเรียกกันว่า "วชิรปาท" นับถอ
 เขินที่ศกคัสติ มีผู้คนไปบูชาเนองนัจจนยคน ตามข้อ
 ความที่กล่าวมาเป็นคตที่ถอกันในมัชฌิมประเทศ

๑๑/๐๕/๒๕๒๕

ส่วนคตที่ถอกันในลังกาทวายนัน เป็นการเกิดเขิน
 ขึ้นหลัง โดยอ้างว่าพระพทอองค์ได้ทรงเหยียบรอยพระ

พุทธบาทไว้ให้เป็นที่สาธารณสักการะบูชา ๕ แห่ง คือ ที่
 เขาสุวรรณมาลิกแห่ง ๑ ที่เขาสุวรรณบรรพตแห่ง ๑
 ที่เขาสมนกฏแห่ง ๑ ที่เมืองโยนกบุรีแห่ง ๑ และที่
 หาดทรายในลำน้ำนันทานทีแห่ง ๑ แต่ไม่ปรากฏในพระ
 บาลีคัมภีร์ ใคว่าพระพุทธรูปองค์ใด ทรงเหยียบ รอย พระพุท
 ธบาทประภิชฐานไว้ ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งเลย มีแต่คำถา
 คำนมัสการซึ่งแต่งไว้สำหรับ สวดมนต์ อย่างเก๋ว่า “สุ
 วรรณมาลิกะ สุวรรณบรรพต สมณภูมฺเฏ โยนกบุรเ นม
 มทาย นทียา ปณฺจปาทวรํ อหํ วรฺทามิ ทรโต คฺฉิน
 รอยพระพุทธรูป ๕ รอยดังกล่าวนั้น เติมไทย
 เราชูนี้แห่งแคว่รอยที่เขาสมณภูมฺเฏ อังกฤษเรียกว่า Adam's
 Peak ซึ่งอยู่ในลังกาทวีปแห่งเดียว พวกชาวลังกา
 อธิบาย คำานานมฺอยู่ ในเร องมหาวงศ์ ว่า ครองหน้ พระ
 พุทธเจ้าเสด็จเหาะไปย้งลังกาทวีป ทรงสั่งสอนพวกชาว
 เกาะนั้น ให้เกิดความเลื่อมใสแล้ว จะเสด็จ กลับคืนไป
 ย้งมีชนมิประเทศ จึงทรงทำปาฏิหาริย์เหยียบรอยพระ

พุทธบาทประคิษฐานไว้บนยอดเขา สำหรับให้ชาวลังกา
 ข้าราชการพระองค์ แต่ฝ่ายพวกทมิฬทลธศาสนาพราหมณ์
 อ้างว่ารอยนบนรอยวิษณบาท ต่างพวกต่างบูชาด้วย
 ความเชื่อต่างกัน มาจนทกวนัน ส่วนพวกทลธ พระพุทธ
 ศาสนาตามลทธิลังกาวงศ์ เช่นไทยเราและมอญ พระมา
 แรกก่อนมาย่อมเชื่อถือศคชชาวลังกา ก็พากันศรัทธา
 พยายามไปนมัสการรอยพระพุทธบาทที่เขาสุมนกูฏ มาจน
 ถึงรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. ๒๑๖๓-๒๑๗๑)
 ภิภษสังฆมไทยพวกหนึ่ง ออกไปจนถึงลังกาจะไปบูชารอย
 พระพุทธบาทที่เขาสุมนกูฏ พระสังฆมลังกาถามว่ารอย
 พระพุทธบาททมิฬอยู่ & รอยนบน เขาสุวรรณบรรพตก็อยู่
 ในสยามประเทศ ไทยไม่ไปบูชารอยพระพุทธบาท ณที่
 นนทอกหรือ จึงต้องออกไปบูชาถึงลังกาด้วย พระ
 ภิภษสังฆมพวกนั้นนำความมาทลพระเจ้าทรงธรรม จึง
 โปรดให้มัตราสังหรัเมธังโห เทยวตรวจค้นหาตามภูเข
 ว่าจะมรอยพระพุทธบาทอยู่ณที่แห่งใดหรือไม่ ครองน

สร้างชนโดยสมมต จึงโปรดให้สร้างเป็นมหาเจดีย์สถาน
 มีพระมณฑปสวมรอยพระพุทธรูป และสิ่งขามารามที่พระ
 ภิกษุสงฆ์ อยู่บริบาล และสร้างบริเวณพระราชินเวศ
 ไร่ที่เชิงเขาพระพุทธรูปแห่ง ๑ ที่ทำเจ้าสนกรมลำนำ
 สักแห่ง ๑ สำหรับประทับเวลาเสด็จไปยชชา แล้วโปรด
 ให้ช่างชาววิไลนคา สองกลอง ทำถนนแต่ท่าเรือขึ้นไปจน
 เขาสุวรรณมบรรพต เพื่อให้เป็นทางประชาชนไปมาได้
 โดยสะดวก และทรงพระราชอุทิศที่ดินโยชน์ ๑ โดย
 รอยพระพุทธรูปถวายเป็นพุทธบูชา ทั้งกลบนำผลซึ่ง
 เก็บได้เป็นส่วนของหลวงในถนน ก็ถวายไว้สำหรับใช้
 จ่ายในการรักษามหาเจดีย์ สถานที่พระพุทธรูป และ
 โปรดให้บรรดาชาย ฉกรรจ์ อันมี ภูมิลาเนาอยู่ในเขตคัก
 ทรงพระราชอุทิศนพนจากหน้าทวารวชิกรอน จัดให้เป็น
 พวกชนโชนเข้าพระปฏิบัตริศึกษาพระพุทธรูปแต่อย่างเดียว
 ทบบริเวณซึ่งทรงพระราชอุทิศนั้น ก็นามว่า "เมืองปรินต
 ปะ" เรียกกันเป็นสามัญว่า "เมืองพระพุทธรูป" และ

09/05/2565

เกิดเทศกาล ประชาชน ขึ้น ไปนมัสการ พระพุทธรูป
นั้นมา

แต่จรัลร้อย พระพุทธรูปอัน เป็นที่ประชาชนบูชาใน
ประเทศนั้นมากอนรัชกาลพระเจ้าทรงธรรมแล้วช้านาน
และมีอยู่หลายแห่ง จะกล่าวถึงแต่แห่งสำคัญ คือ ที่
พระเจ้าธรรมราชาลิไทย กษัตริย์ ในราชวงศ์พระร่วง ทรง
สร้างไว้บนเขานางนงในเขตจังหวัดกำแพงเพชร มี
อภิมหารูปเป็นสำคัญอยู่ร้อยหนึ่ง อิกร้อยหนึ่งจะเป็นผู้
ก่อสร้างไม่ปรากฏ เคยวนอยู่ทั่วทิศพระบรมวงศากลาง
จังหวัดสุพรรณบุรีชาม พระบาทรอยนจำหลกบนแผ่นดินระ
ดานไม้แก่น ด้านหลัง จำหลก รูปภาพ เรือง มารวชย
แต่ตรงทพระพุทธรูปทำเป็นแต่พระพุทธรูปอัน หากทำพระ
พุทธรูปใหม่ เป็นค่าเงินสำคัญแล้วคงว่าร้อยพระพุทธรูป
ที่สร้างขึ้นในประเทศนั้น ขึ้นเก็บถนตามคคิชาวมัธยมประ
เทศ คือสร้างขึ้นเป็นวัตถุที่บูชาแทนพระพุทธรูป มิได้
อ้างว่าพระพุทธรูปทรงเหยียบร้อยพระพุทธรูปไว้ เพราะ

ฉะฉินการที่พรอชพระพทชบาททเ ขาสวรรณบรวพต เมช
 รัชชกาล พระเจ้าทรงธรรมจิงเป็น คณเหตุให้คน ทังหลาย
 โดยมากเกิดเลอมีไสศรัทธา เพราะเชอมน่า พระ
 พทชเจ้าได้เคยเสด็จมาจนดงประเทศนี้ คอมากเกิดเจคย
 สสถานทเชอถอกนว่าเป็นพทชบร โภคชนอกหลายแห่ง คือ
 พระพทชฉาย และ พระแทบตงวัง เป็นต้น แต่ประชาชน
 เลอมีไสศ ทอาทพระพทชบาททงกว่าเจคยสถานแห่งอื่น ๆ
 ทงนน แมพระมหากษัตริย ชงได้ เสวย รวชย ฃกรุงศรี
 อยุธยาต่อรัชชกาลพระเจ้าทรงธรรมมากเสด็จไป ทรง ลัก
 การบูชาและส่มโภชเป็นนิจ บางพระองค์ทรงปฏิสังขรณ์
 และสถาปนาวัดถสถานเพิ่มเติม มีปรากฏในหนังสือพระ
 ราชพงศาวดารว่า เมื่อรัชชกาลพระเจ้าปราสาททอง
 (พ.ศ. ๒๑๗๓ - ๒๑๘๘) โปรดให้แต่งธารทอง
 แต่งเป็นทประภาส และสร้างพระตำหนักทประทบเวลา
 เสด็จไปนมัสการพระพทชบาทชนทธารทองแตงนน ชนาน
 นามว่า พระตำหนักธารเกษมแห่ง ๑ ตกแต่งพระตำหนัก

ที่ท่าเจ้าสนกแห่ง ๑ และให้ขุดบ่อน้ำท่าศาลารายตาม
ริมถนนหลวงทางชนพระพทชยาท สำหรับให้ ประชาชนไป
มาได้อาศัยทกระยะด้วย

ถึงรัชชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ.
๒๑๘๘ - ๒๒๓๑) ปรากฏว่าโปรดให้สร้างถนนเป็น
ทางเสด็จพระราชดำเนินตั้งแต่เมืองลพบุรีไปจนถึงเขา
สุวรรณบรรพตสาย ๑ และสร้างอ่างแก้วแลก่อกำแพงกัน
น้ำตามไหล่เขา ซักน้ำฝนให้ไหลไปลงอ่างแก้วซึ่งน้ำ
ไว้ให้ประชาชนบริโภคอย่าง ๑ ต่อมาในรัชชกาลสมเด็จพระ
ศรีเยนทรธิบดี (พระเจ้าเสือ พ.ศ. ๒๒๔๖ -
๒๒๕๑) ปรากฏว่าทรงปฏิสังขรณ์พระมณฑป ด้วย
พระมณฑปซึ่งสร้างครั้งพระเจ้าทรงธรรมทำแต่ยกเดียว
มาได้ ๗๐ ปีเศษ เห็นจะชำรุดทรุดโทรม จึงโปรดให้
เปลี่ยนเครื่องบนแปลงเป็นพระมณฑป ๕ ยอด ตั้งอัน
ทำนองที่ระทรงปฏิสังขรณ์ทั่วทั้งพระอาราม เพราะความ
กล่าวในหนังสือพระราชพงศาวดารว่า ครั้นนั้นสมเด็จพระ

พระสังฆราช (แดงโม) เป็นชาวเมืองเพชรบุรี ขึ้นไป
 ช่วยปฏิสังขรณ์ จึงทรงมอบงานทั้งปวงให้สมเด็จพระ
 สังฆราชเป็นผู้อำนวยการ ดังนั้น แต่การปฏิสังขรณ์ พระ
 มณฑปครั้งนั้นค้างอยู่ ครั้นถึงรัชกาลสมเด็จพระภู
 ทราธิบดี (พระเจ้าท้ายสระ พ.ศ. ๒๒๕๑-๒๒๗๕
 ทรงปฏิสังขรณ์ต่อมา และโปรดให้เอากระเบื้องแผ่น
 ใหญ่ประดับฝาผนังข้างในพระมณฑปและบันล้ายชัศทอง
 ประกอบตามแนวทิศออกจะยกด้วย

ต่อมาถึงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ (พ.ศ.
 ๒๒๗๕-๒๓๐๑) กล่าวในหนังสือพระราชพงศาวดาร
 ว่า ทรงพระราชดำริเห็นว่าเสด็จไปนมัสการ พระพุทธบาท ทักข
 และว่าควรทรงหาเวียงงาช้างต้นพระบรมจักรพาฬองไธสง่า
 เกรงข้างจะเป็นอันตราย จึงโปรดให้ทำเครื่องเสด็จ
 ข้างนั้นปล่อยถวายเป็นพุทธบูชาที่พระพุทธบาท ยังมีสิ่ง
 ที่สร้างใหม่โดยตลอดจนเห็นว่าบรรดาพระมณฑปก็สร้าง
 เป็นอันประคัมภักดีในครั้งรัชกาลพระเจ้าบรมโกศ ทั้ง

ชยาน และส่มทวยความทักถ้าวไว้ในหนังสือขณโณวาท
 คำฉันทของพระมหานาค วัตทำทวาย จึงหวัคพระนคร
 ศรีอยุธยา ชงแวงเมอรชชกาลพระเจ้าบรมโกษฐ กิ
 พรรณาสงทักถาวนไวควย

ทรงฉงรชชกาลพระเจ้าเอกทัศ (พ.ศ. ๒๓๐๑ -
 ๒๓๑๐) เมอพระมาเข้ามตังลอมกรงว ในขจพ.ศ.
 ๒๓๐๘ เติมพวงจันทอัยในกรงอาสาทอสูชาคัก จึง
 จักใหคองจันทค้ายอัย ฉนค้ายลคองสวณพล ครนแลว
 จันทพวงนคคคคกนประมาณ ๓๐๐ คน ชนไปพระพท
 ยาทไปเล็กทองค้ำทหิมพระมณฑปนอัย ฉนทรงรอยพระ
 พทชบาท และแผนเงินทปูลาทพนพระมณฑป เขามาเป็น
 อาณาประชโยชนแลวเลยเสอาพระมณฑปเสัยควย มาฉง
 ส่มยกรงอนบรเป็นราชธานี กคคคการ คคคคความ หนี
 เวลาทจะไคสรวงพระมณฑปพระพทชบาทให้คนคคคคก
 ครงฉงฉงชฉฉฉฉ ๑ กรงรัตนโกสินทร พระบาทส่มคคค
 พระพทชบาทพาราฟ้าโลกจึงโปรดให้ส่มคคคคพระอนชาอิราช

กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทเสด็จขึ้นไปทรง อำนวยการ
 การปฏิสังขรณ์พระมณฑปพระพุทธรูปที่เมืองพ.ศ. ๒๓๓๐
 ให้พระยาราชสงครามเป็นนายช่าง ประดิษฐ์เครื่องบนพระมณฑป
 ขนขึ้นมาจากกรุงเทพฯ ครั้นนกรมพระราชวังบวรฯ ทรงพระราชดำริ
 ครั้นนั้นกรมพระราชวังบวรฯ ทรงพระราชดำริเห็นว่าเครื่องบนตัว ๑ ทรง
 พระราชดำริเห็นว่าเครื่องบนตัว ๑ ทรงพระราชดำริเห็นว่าเครื่องบนตัว ๑
 พระราชดำริเห็นว่าเครื่องบนตัว ๑ ทรงพระราชดำริเห็นว่าเครื่องบนตัว ๑
 เป็นเยี่ยงอย่างแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยที่ขึ้นไปทำการ
 ปฏิสังขรณ์ครั้งนั้น แล้วโปรดให้สร้างบ้านประตุมกัฏฐ์ ๘
 บ้านขึ้นใหม่ ตามแบบอย่างที่พระเจ้าบรมโกศได้ทรง
 สร้างไว้ยังมีปรากฏอยู่จนบัดนี้ แต่ฝาผนังข้างในเขียนแต่
 ล่องชาด ไม่ได้ตกแต่งฉลุลายแต่ก่อน นอกจากพระมณฑปสิ่งอันใด
 ที่สวรรคตหรือทรุดโทรมก็โปรดให้ซ่อมแซมเมื่อในรัชกาลที่ ๑
 ทั่วไป เพราะฉะนั้นในรัชกาลที่ ๒ จึงไม่ปรากฏว่า
 ใดมีการปฏิสังขรณ์สิ่งใด เพราะของที่ทรงสร้าง
 เมื่อรัชกาลที่ ๑ ยังบริบูรณ์อยู่ถึงรัชกาลที่ ๓
 ปรากฏว่าใดทรงปฏิสังขรณ์เครื่อง

บนพระมณฑปใหญ่ และมีเหตุเกิดไฟ เตียน บูชาใหม่
 ม่านแล้ว เลย์ใหม่พระมณฑปน้อยที่สวมรอยพระพุทธรูป
 เสียด้วย จึงต้องทำใหม่ นอกจากนั้นไม่ปรากฏว่าได้ทรง
 สร้างสิ่งอื่นใดอีก หนึ่งปรากฏว่ากรมพระราชวังบวรใน
 รัชกาลที่ ๓ นั้นทรงเลื่อมใสพระพุทธรูปมาก เมื่อ
 เสด็จกลับจากปราบกบฏเวียงจันทน์ ทรงอุทิศถวายเครื่อง
 สิ่งทอให้เสด็จในการสงครามคราวนั้นไว้เป็นพุทธบูชา และ
 ทรงสร้างพระเจดีย์ตามแบบพระธาตุพนมไว้ด้วย องค์ ๑

ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอม
 เกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า พระพุทธรูปเป็นมหา
 เจดีย์สถานอันสำคัญ ของ ประเทศสยาม และ ประชาชน
 เลื่อมใสศรัทธามากมาแต่โบราณกาล จึงทรงพระกรุณา
 ธิราช ปรากฏสิ่งทรงสร้างใหม่หลายสิ่ง คือ พระมณฑป
 ภาณุกเจดีย์ที่อยู่ใกล้พระมณฑปองค์ ๑ และโปรดให้สร้าง
 เครื่อง อนุสรณ์ มณฑป ใหญ่ และ สร้าง พระ มณฑป น้อย
 เปลี่ยนของที่สร้างครั้งรัชกาลที่ ๓ ให้ทั้งงามมั่นคงยัง

จนกว่าเก่า ทรงให้เปลี่ยนแผ่นดินเงินยพพันพระมณฑปเป็น
 เลื่อนเงิน และทรงสร้างเทวรูปศิลาที่เขาคอกด้วย ใน
 รัชชกาลนี้ ได้เสด็จขึ้นไปทรงนมัสการ พระพุทธบาท และ
 ทรงยกยอดพระมณฑป และบรรจุพระบรมธาตุพระมณฑป
 ภาณุภาคย์เมือขวอก พ.ศ. ๒๔๐๓

ถึงรัชชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัวได้เสด็จไปนมัสการพระพุทธบาท ๔ ครั้ง เสด็จ
 เมื่อก่อนสร้างทางรถไฟสายเหนือในขวอก พ.ศ. ๒๔๑๕
 เป็นครั้งแรก และเสด็จขมมะแม พ.ศ. ๒๔๒๕ อีก
 ครั้ง ๑ เมื่อเสด็จครั้งแรกนั้นได้ทรงว่า ทรงว่าพระ
 แสงขอบนคอกข้างพระที่นั่ง ซึ่งพระองค์ได้ทรงศกษาวิชา
 ศาสตร์อันเขมรวิชาสูงสำหรับ พระมหากษัตริย์ ก
 ดึงทรงผูกหัดไว้กระทำยุทธสงคราม ในสมัยโบราณ
 ถวายเช่นพุทธบูชาพระพุทธบาทตามราชประเพณีด้วย ต่อ
 มาเมื่อสร้างทางรถไฟขึ้นมา สะดวกแล้ว เสด็จพระราช

ทำเนียบอีก ๒ ครั้ง ในรัชชกาลที่ ๕ ใ้ทรงปฏิสังขรณ์
 พระวิหารหลวงและซ่อมผนังข้างใน พระมณฑปให้เขียน
 เป็นลายทอง และบันไดนาคทางขึ้นไป พระมณฑปนั้น
 เกิมเป็นบันได ๒ สาย ก็โปรดให้สร้างเกิมอีกสาย ๑
 เป็น ๓ สาย และหล่อศิรัระนาคด้วยทองสัมฤทธิ์ที่เชิง
 บันไดเป็นการเพิ่มเติมสิ่งซึ่งสร้างครั้งรัชชกาลที่ ๑ ด้วย
 ต่อมาถงตอนปลายรัชชกาล เกิมของพระมณฑปชำรุด
 มาก ต้องรื้อของเกิมทำใหม่ทั้งหมด เเทวรูปที่เขาคอก
 ซึ่งสร้างในรัชชการที่ ๔ ก็ถูกไฟไหม้หักพังทำลาย จึง
 โปรดให้หล่อใหม่ และโปรดให้พระพดมาจารย์ (มา) วัด
 จักรวรรดิราชาวาส เมือยังเป็นทพระมงคลทิพมุน
 ตำแหน่งผู้รักษาพระพุทธรายาท เป็นนายงานทำการปฏิ-
 สังขรณ์จนสำเร็จ ยิ่งแต่จะยก พระจุล มงกุฎเหนือ
 พุ่มข้าวบิณฑ์ออกพระมณฑป พระองค์ก็เสด็จสวรรคต
 เลียกชณ/05/2565

ต่อมาถงรัชชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ

เกล้าเจ้าอยู่หัวไท่เสด็จขึ้นไปทรงนมัสการและทรงยกยอก
พระมณฑปพระพุทธรูปบาทเมือ พ.ศ. ๒๔๕๖ แล้วโปรด
ให้บูรณะปฏิสังขรณ์พระมณฑปจนแล้วสำเร็จ มาใน
รัชกาลปัจจุบันนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรง
พระราชศรัทธาเลื่อมใสทำนุบำรุงและบำเพ็ญพระราชกุศล
ถวายพระพุทธรูปอยู่เป็นอันมากปรียาย เป็นอันว่าถวญ
ชนย์ใหม่ของไทยเรา ก็โปรดพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้เจ้าพนักงานเชิญเครื่องราชสักการะ มีต้นไม้มงคล
เงินและธูปเทียนนำอบนำหอมไปกระทำพิธีสมโภช ถวาย
เป็นพุทธบูชา และเมื่อถึงงานพระราชพิธีเข้าปฐมพรรษา
ก็ยกไปโปรดเกล้าฯ ให้จุดเทียนพรรษาและถวายฟุ่มของ
หลวงถวาย ยังมีสิ่งสำคัญที่นาจะยกมากกล่าวในที่นอก
คือ วัดพระพุทธรูปอยู่ในจำนวนที่ใคร่บ พระราชทานพระ
กฐินหลวง อย่างวัดสำคัญอื่น ๆ เมื่อถึงเทศกาลออก
ปฐมพรรษาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คณะกรม
การจังหวัดสระบุรีนำไตรพระกฐินไปทอดทุกปี นอก

จากนั้นยังได้ทรงทานบารุงสิ่งอื่นโดยพระบรมราชูปถัมภ์
 ตามเยี่ยงอย่างพระมหากษัตริย์ราชเจ้าแต่ก่อนมาอีกด้วย
 ตามขอความที่เฝ้าเกล้ามาแลแล้ว ท่านจะเห็นได้ว่า
 พระพุทธบาทจังหวัดสระบุรี เป็นมหาเจดีย์สถานที่สำคัญใน
 ในวิสุทธิมาตยาจักรสยามเพียงไร เพราะฉะนั้นในโอกาส
 วันพรุ่งนี้ชน ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ อันเป็นวันสำคัญของสาร
 ชนที่เป็นพุทธบริษัทคงจะพากันไปชุมนุมนมัสการรอยพระ
 พุทธบาท ที่จังหวัดสระบุรีด้วยความเลื่อมใสศรัทธาของ
 ท่านมากมายเช่นเคยมาทูล

ขอความสวัสดิ์จงมแต่ท่านทั้งหลาย

ปาฐกถาเรื่อง พิศิตรุษะสังกรานต์

ของ

นายสมบุญ ไชติจิตร

บรรยายโดยทางวิทยุกระจายเสียง

เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

ท่านทั้งหลาย

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติยศอย่างสูง ที่ท่านอนุกรรมการ
การเผยแผ่ความรู้ทางวิทยุกระจายเสียง ขอให้ข้าพเจ้า
บรรยายเรื่อง "พิศิตรุษะสังกรานต์" หรือเรียกกันอีก
อย่างหนึ่งว่า พิธินบใหม่ให้ท่านฟัง เพราะวันนี้เป็นวัน
เริ่มต้นของงานพระราชพิธีพิศิตรุษะสังกรานต์ พ.ศ. ๒๔๗๔
ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๘ มีนาคม มีรายการปรากฏอยู่ใน
หมายกำหนดการของกระทรวงวังแล้ว ฉะนั้นในทันที
จะกล่าวแต่เรื่องสังกรานต์ซึ่งไทยเรานิยมทำสืบเนื่องกัน

มาแต่โบราณจนปัจจุบันเท่านั้น แต่ก่อนที่จะกล่าวถึง
เรื่องสังกรวาท จ้าตองกล่าวถึงที่มาแห่งการท้าวพิชิตอย่าง
อื่น ๆ เสียก่อน

ว่าถึงการพระราชพิชิตต่าง ๆ ซึ่งมีสำหรับพระนคร
นั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงพระราชทานพระบรมราชา
ธิบายไว้ว่า อาศัยที่มาเป็น ๒ อย่าง มาตามตำรา
ไสยศาสตร์ ทนบถอพระเป็นเจ้า เช่น พระอิศวร พระ
นารายณ์อย่าง ๑ มาตามพระพิชิตศาสตร์อย่าง ๑
แต่พิชิตมาจากต้นเหตุทั้ง ๒ อย่างนี้ มาระคนปนกันเป็น
พิชิตชนิดอย่าง ๑ ก็มิ เพราะอาศัยเหตุที่แต่เดิมพระ
มหากษัตริย์ และ ราชบุรุษชาวพระนคร ถิธศาสตร์พราหมณ์
การใด ๆ ซึ่งนับว่าเป็นศรีสวัสดิแก่พระนครตามคัมภีร์ไสย
ศาสตร์ ก็ประพฤติกเป็นประเพณีสำหรับพระนครตามแบบ
อย่างนั้น ครั้นเมื่อภายหลังพระมหากษัตริย์และราชบุรุษ
ทนบถอพระพิชิตศาสตร์นั้น ก็ถือว่าพระพิชิตศาสตร์เป็นต้น
เดิมแท้ไม่มีถูกย่ำภาพิตรของอินใด ด้วยพระพุทเจ้าเยียม

คราวนั้น ฤๅษี ยามที ครู่ที ขณะที การบูชาเส้น
 สรรวงที ทั้งปวงนโยมอาศัยความสรีรติในไตรทวาร ถึง
 แม้วการชงจะเป็นมงคลและเป็นอวมงคลกิต กิอาศัย
 ทศนทั้งปวงประพฤติกการสรีรติลแะทจรวิตเช่นทศน เพราะ
 ฉะนั้นการพระราชพิธีใด ๆ ชง เกยวชองเจอปน อยู่ในพระ
 พุทธศาสนา ชงมีคางว่ามาตามทางพระพุทธศาสนา
 นั้นเขาเป็นคักยไสยศาสตร์นั้น จะอ้างว่าพระพุทเจ้า
 บัญญิตหรือแนะนำไว้ให้ทานนไม่โต มีอย่างเคียวแต่
 การพระราชพิธีทั้งปวง บางอย่างตองกยคากทพระพุทธเจ้า
 คริสต์สรรเสริญ บางอย่างพระพุทธเจ้าตรัสตเคยน เมือ
 ว่าโดยย่อแล้ว การอนโตทีเป็นไปโดยสรีรติในไตรทวาร
 พระพุทเจ้ากตร สสรรเสริญการสังนว่าเป็นต การสัง
 โตที เป็นทจรวิตกัย อมทรงตเคยนว่า การสังนเป็นการชว
 เพราะฉะฉน การพระราชพิธี อางว่า มา ตามทางพระพุทธ
 ศาสนานัน ^{๐๘/๑๕/๒๕๖๕} คราวนี้ตองเข้าใจว่าเป็นแต่ทวอย่างความ
 ประพฤติกชองผู้ชงนบถพระพุทธศาสนาได้ ประพฤติกมาแต่

ก่อน แต่การที่ประพุดตนนั้นไม่เป็นโทษที่พระพทธเจ้าจะ
พงศเตยน การพระราชพิชเช่นนั้นขว่าเป็นการมาตาม
ทางพระพทธศาสนา.

แต่ ส่วน พระราชพิช ซึ่ง คละ ปนกัน ทง พทธศาสนา
และ ไสยศาสตร์นั้น ก็เกิดขึ้นทวยเมื่อพระมหากษัตริย
และราชฎรณยถอศาสนาพราหมณกิงกล่าวแล้ว ครน
เมื่อ เกรบพระพทธศาสนาถอ พระพทธศาสนาไม่สู้
เป็นปฏิยักษคคคานกบศาสนาอื่น ๆ พระพทธเจ้ามพทธ
ประสงค์อย่างเคยวแต่ที่จะแสดงเหตุอันเป็นจริงอยู่อย่างไร
และทางที่จะระงบคยทกขโิตทวยวชโิต ตามซึ่งพระองค์
ตรัสรู้ทวยพระอนคตรสัมมาสัมโพธิญาณ พระองค์ไม่
พยากรณกล่าวแก ในถ้อยคำ ความเห็นของชนทงปวง
ทกล่าวแย้งกันอยู่ต่าง ๆ ท้วยเห็นไม่ เป็นประโยชน์อันใด
เมือว่าโดยย่อแล้ว ผู้ทลอมนในพระพทธศาสนามาแต่
เดิมก็ไม่เห็นเหตุอันใด ซึ่งสมควรจะนยถอลททธิทางไสย
ศาสตร์ แต่ผู้ซึ่งนยถอพระพทธศาสนาในชั้นหลังอนยง

09/05/2565

ว่าเป็นเพราะผลสำเร็จงานนายกรวโภภชเช่นกล่าวมาแล้ว จึง
 ทำให้ความหวาดหวั่นกลัวเกรงนั้นไม่อาจสูญไปได้ เมื่อ
 มีความกลัวอันตรายอยู่ดังนั้นแล้ว ส่วนความปรารถนา
 จะอยากก็อยากสยายนนแรงกล้า ก็ชักพาให้หันเข้าหา
 ความอ่อนน้อมของเส้นสรวงบงกชให้ช่วยแรงเข้าอกตาม
 ความปรารถนาอันนั้น ด้วยเหตุนี้เองแม้ว่าคนไทยเราถือ
 พระพุทธศาสนาที่ยิ่งหาอาชงก จะละทิ้ง การบงกชเส้นสรวงไป
 ได้ไม่ การพระราชพิธีตามไสยศาสตร์จึงยังไม่ได้เลิก
 ถอนเป็นแต่ความนับถืออันอ่อนโยนไป ตกอยู่ในทำไว้คิดว่า
 ไม่ทำ เพราะไม่เสียหายอันใด

บทนี้จะกล่าวถึง เรื่อง ตระณะสังกรานต์หรือเรื่องขนบ
 ใหม่ต่อไป กำหนดขนบใหม่ของไทยเราเป็น ๒ ครั้งๆ
 แรกเดือน ๕ ขนบ ๑ นับเป็นขบใหม่ เพราะเปลี่ยน
 ขอบตามสิบสองนักษัตร นับชวศ ฉลุ ขาล ฉะ
 เป็นต้น ๐๙/๑๓๓๖ ไม่เปลี่ยนศกเลขท้ายศักราช เพราะ
 ศักราชนั้นยังไม่ได้ขนบ ด้วยตามวิธีไหวของเรานับตาม

สอยสวนให้ทราบว่าย้ายเท่าใดก็ได้ แต่จะต้องคะเนหน้า
 ตาเอาไว้ว่าลักษณะทรงวงกลมฐาน จะอยู่สักกี่รอบสิบสอง
 ยี่มาแล้ว หรือบางคนจะบอกได้เองว่ายี่มากรอชย
 เพราะการนับสั้นสิ่งเกตุคนใดไม่เท่าเช่นนี้ จึงมีศอกชย
 ศกกลงไว้ข้างท้าย เมื่อปลายศกศักราชเป็นเศษ ๑
 ก็ให้ใช้เอกศก เป็นเศษ ๒ ก็ให้ใช้โทศกไปตามลำดับ
 จนถึงสมุทศกเป็น ๑๐ บรรจบหนึ่ง ทำให้การทวน
 วน ๆ กันอยู่ยาวออกไปได้อีกเป็น ๖๐ ปี จึงจะลงเคาะซ้ำ
 เต็ม คือ ชาวทสมุทศกก็คงเป็นชาวทสมุทศก ฉลุ
 เอกศกก็คงเป็นฉลุเอกศก เมื่อจะใช้เขียนหนังสือเขียน
 ได้สั้น ๆ ไม่ต้องลงศักราช เหมือนอย่างกับนสัปกศก
 เลขข้างหน้า ๑๒๘๗ นั้นเป็นอินจาไว้ในใจไม่ต้อเขา
 มานับ ลงแต่เศษ ๗ เป็นพอแล้ว ถ้าจะเขียนตาม
 ความคาคคะเนว่า เมื่อยังไม่เกิดชยศกทายนนน ก็
 คงจะต้องเขียนเลขศักราช ๑๒๘๗ การทลง
 เศษศกข้างท้าย จึงทำให้สั้นกว่าที่จะออกชื่อศักราชและ

เขย่นตัวเลข แต่ที่ไซกันอยู่ลงทงเศษศึกทงศักราชด้วย
 เช่น ยกนสัปตศก จลศักราช ๑ ๒๘๗๗ ก้อยข้างจะเผื่อ
 ต้องทำธระมากอยู่หนอยหนง เพราะเหตุทงชอบเปลี่ยน
 เอาคนเดือน ๕ เป็นประมาณเพื่อจะให้ง่าย หรือ
 เป็นของนบกนมาเก่าแก่ก่อนทงไซศักราช ซงตัดเอา
 พระอาทิตย์ ชนสุราศิเมษ เป็นเปลี่ยนบ อนเลื่อนไปเลื่อนมา
 ไม่ใคร่คงที่ เพราะสังกรานต์คือเปลี่ยนศักราชนับตาม
 สร้อยศก บ่เกอนนบตามจันทรศกคคลาคเคลอนกนจิงใด
 ต้องเป็นยใหม่ ๒ หนค้อมา

ในเรองทเปลี่ยนบ น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราชาธิบายไว้ในคำ
 พระภาคแห่งหนง ซงมอชในหนังสือวชิรญาณ เล่ม ๒
 ระเบียบที่ ๑๓ ปี ๑๒๔๗ มีข้อความว่า “ทวยแรก
 ทงกำหนดบ น โยราณคคคเห็นว่าฤทหนาวเป็นเวลาพัน
 จากมคฝนสว่างขึ้นเปรี๊ยะบเหมือนเวลาเช้า คนโยราณ
 จิงใดคคนเอาฤทหนาวเป็นคนบ ฤทร้อนเป็นเวลามค

คลุ้มไคล้มมาก และฝันว่าเที่ยวไปในไหนไม่ค่อยได้ จึง
 ไต่คิดเห็นว่าเข็นเหมอนกลางคืน คนทั้งปวงเข็นอนมาก
 ถอว่าเวลาเช้าเข็นคนวัน กลางคืนเข็นปลายวันคนใด
 คนโยราณกคิดเห็นว่าถูกเหมนต์ คือถูกหนาวเข็นคนย
 ถูกคิมหนกคือถูกรอนเข็นกลางบ ถูกวีสสานคือถูกฝน
 เข็นปลายบ เพราะเหตุคนขงโค่นบชอเข็นเข็น ๑ มา
 แดเข็นอาย” กงน เหตุใดจึงไม่คองใหม่ทเข็นอาย
 ชงแปลว่าเข็น ๑ มาคองใหม่ค่อเข็น ๕ เข็น ๖
 ส้มเก็ทพระพททเจ้าหลวงทรงพระราชดำริไว้ว่า ความ
 ทคองเข็นอาย เข็นเข็น ๑ คองเข็นการถูกคองตาม
 กระแสพระราชดำริใน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่
 ททรงไว้นน แดวอนบเข็นเข็นเห็นจะมมากอนทนบ
 คักกราชเข็นเรื่องเขียวกนภนบขเข็น ชวค ฉลล ขาล เาะ
 ครนเมอมฝตงคักกราชขนไซ อาศยเหตุทจะเวมคตคอง
 คักกราช ^{๐๖๒๒}๒๕๖๖ พระพททคักกราช นบคองแดวอนปรนพพาน
 ของพระพททเจ้า กคองไปคองสังกรานค่อในวณวิสาข

ใช้กำหนด เขาพระอาทิตย์ บัดนี้ไปโคจรใกล้ เป็นอายนตสัง-
 กรานต์ ถึงข้างขึ้นก็ใช่เช่นนั้น เป็นแต่เขาจะมัววิ
 คำนวณคักเวลาอย่างไรแปลกไป จึงไม่ตรงกันกับฝรั่ง
 ถอยคลาออกมาจาก เวลาที่พระอาทิตย์ เป็นอายนตสังกรานต์
 ตกอยู่ในระหว่างที่พระอาทิตย์ ยังไม่เป็นสามัญสังกรานต์
 จึงเห็นว่าเมื่อเรายังไม่โคจรใกล้ก็ราช คงจะใช้กำหนด
 เปลี่ยนนัยอายนตสังกรานต์โคจรเหมือนกัน เพราะเป็นเวลา
 ประสพของภฤคคหนาว ซึ่งนับว่าเป็นเวลาเขาคงกล่าว
 มาแล้ว เดือนอายุจึงเป็นเดือน ๑ อยู่เป็นพระยาน แต่
 เพราะเหตุที่กำหนดเขาพระอาทิตย์ ขึ้นสู่ราศีเมษ เป็นราศี
 คาวตงเช่นกล่าวมาแล้ว จึงได้ย้ายขั้วใหม่มาเสีย ไม่
 เอาตามอายนตสังกรานต์ได้ เปลี่ยนมาเอาสามัญสัง-
 กรานต์เขาเขา คือเวลาพระอาทิตย์กลับมาตรงศีรษะ
 เป็นเวลาสังกรานต์ เพราะฉะนั้นสังกรานต์จึงได้เลื่อน
 เขามาอยู่ในเดือน ๕ หรือเดือน ๖ ไม่เร็วกว่าเดือน ๕
 ขึ้น ๔ ค่ำ ไม่เกินเดือน ๖ ขึ้น ๔ ค่ำ ชลชโย

09/05/2555

ส่งกรานตองอยู่ในระหว่างเดือนหงนนั้น เพราะเหตุตอง
บใหม่จึงได้เป็น ๒ ครั้ง คือเปลี่ยนชื่อขบครงหงน เปลี่ยน
ศักราชขบครงหงน

การที่เรือกชื่อวาสังกรานตองนั้น มีเรื่องราวเป็น

นทานประกอบด้วยคำบอกเล่าสลับต่อกันมา และปรากฏ
ในจารึกเรื่องสังกรานตองพระเชตพน ซึ่งชาวเขาจะ
ขอนามานำเส้า สักนพง ฅบคน เพื่อจะไต่พน ความทรงจำใน
ประเพณีของไทยเราไว้อย่างตามสมควร คือว่า “เมื่อ
ตณภทรกลบ่น เศรษฐีคนหนึ่งไม่มีบุตร บ้านอยู่ใกล้
กษณกเลงสรวา ๗ มบุตรสองคน ลวเนอเหมือนทอง วัน
หนึ่ง นกเลง สรวานนเขาไปกล่าวคำหยาย ซ้ำคือ เศรษฐี
เศรษฐีจึงถามว่าเหตุใดจึงมาหมั้นประมาทต่อเราผู้มีสมบัติ
มาก นกเลงสรวาจึงตอบว่า ถึงท่านมีสมบัติมากก็ไม่มี
บุตร ตายแล้วสมบัติจะสูญเปล่า เราบุตรเห็นว่า
ประเสริฐกว่าท่าน ๐๕/๒๕๕๕ เศรษฐีมีความละอายจึงบวงสรวง

พระอาทิตย์พระจันทร์ ตั้งอธิษฐานขอบุตรถึง ๓ ปีก็
 มีได้บุตร อยู่มาถึงวัน นกขตฤกษ์สงกรานต์ พระ
 อาทิตย์ยกชนส์วาศเมษ เศรษฐีจึงพาบริวารไปยงตน
 ไทร อันเป็นที่อยู่แห่งฝั่งนกทองปวงร่มฝั่งน้ำ จึงเอา
 ขาวสารล้างน้ำเจ็ดครั้ง แล้วหงขนบสาวพระไทร ประโคม
 ขพาทย์ตั้งอธิษฐานขอบุตร พระไทรมีความกรณาจึง
 เหาะไปเฝ้าพระอินทร์ขอบุตรให้เศรษฐี พระอินทร์จึงให้
 ธรรมบาล เทวบุตร ลง มา ปฏิสนธิ ใน ครรภ์ ภรรยา เศรษฐี
 เมื่อคลอดคลอดแล้วจึงได้ชื่อวาทรรวมบาลกमार ปลุกปราสาท
 เจ็ดชั้นให้อยู่ที่ใต้ต้นไม้ไทรร่มฝั่งน้ำนั้น กमारเจริญชนก
 วิชาญาณแล้วเรียนไทรเพทขบเมืออายุได้เจ็ดขวบ ได้
 เป็นอาจารย์บอกมงคลการต่าง ๆ แก่มนุษย์ทั้งปวง ใน
 ขณะนั้นโลกทั้งหลายนับถือท้าวมหาพรหม และกบิลพรหม
 องค์หนึ่ง . ว่าเป็นผู้แสดงมงคลแก่มนุษย์ทั้งปวง เมื่อก
 บิลพรหมทรงอัญญาจึงลงมาถามปัญหาธรรมบาลกमार ๓ ข้อ
 สัญญาไว้ว่าถ้าแก้ปัญหาได้จะภักดิ์ระบอบบูชา ถ้าแก้ไม่

ไท้ระตกศิระธรรมบาลกุมารเสียบ ธรรมบาลกุมารผิด
 ๗ วัน ครนล่วงไปไต่ ๖ วัน ก็ยังคิดไม่เห็น จึง
 นึกว่าพรุ่งนี้จะตายด้วยอาชญาทำวักขิลพรหมไม่ต้องการ
 จึงระหนไปชักช้อนตายเสียบคิดว่า จึงลงจากปราสาท
 ไปนอนอยู่ใต้คนตาลสองต้น มีนกอินทรีสองตัวผัว
 เมยทารงอาศัยอยู่บนต้นตาลนั้น ครนเวลาคำนางนก
 อินทรีถามสามว่าพรุ่งนี้จะไต่อาหารแห่งใด สามบอก
 ว่าระไต่กินศพธรรมบาลกุมาร ซึ่งทำวักขิลพรหมจะฆ่า
 เสียบเพราะทนายขัญหาไม่ออก นางนกถามว่าขัญหานั้น
 อย่างไร สามจึงบอกว่าเขาคร้อยหน้า มนุษย์ทั้งหลาย
 จึงเขานาล้างหน้าขอ ๑ เวลาเที่ยงคร้อยอก มนุษย์
 ทั้งหลายจึงเขาเคืองหอมประพรมทอกขอ ๑ เวลา
 อัญงศตคร้อยเท้า มนุษย์ทั้งหลายจึงเขานาล้างเท้าขอ ๑
 ธรรมบาลกุมารไต่ยืนดิ่งนนักกลับไปปราสาท ครนรุ่งขึ้น
 ทำวักขิลพรหมมาถามขัญหา ธรรมบาลกุมารก็แก้ตาม
 ที่ไต่โดยนมา ทำวักขิลพรหมจึงตรัสเรียกเทวธิดาทงเจ็ด

๑๘/๑๕/๖๕

นางสังกรานต์ทั้งเจ็ดนั้นมีตามตำราโหร คือ ถ้า
 วันอาทิตย์ชื่อทองมะ ทัดดอกทับทิม เสรของประดับขม
 ราค ภัทษาหารผลมะเดื่อ อารุชวาจักร ชายสังข์
 พาหนะครุฑ

วันจันทร์ชื่อโคราค ทัดดอกขมิ้น เสรของประดับ
 มุกดา ภัทษาหารน้ำมัน อารุชวาพระขรรค์ ชาย
 ไม่เทา พาหนะเสือ

วันอังคารชื่ออราภษษ ทัดดอกบัวหลวง เสรของ
 ประดับโมรา ภัทษาหารโลหิต อารุชวาตรีศูล ชาย
 ธน พาหนะเสกร

วันพุธชื่อมณฑา ทัดดอกจำปา เสรของประดับ
 ไพฑูรย์ ภัทษาหารนมเนย อารุชวาเข็ม ชายไม่เทา
 พาหนะฟ้า

วันพฤหัสบดีชื่อกรณ ทัดดอกมณฑา เสรของ
 ประดับมรกต ภัทษาหารถั่วงา อารุชวาขอ ชายบน
 พาหนะช้าง

วันศุกร์ชอกมทา ทตคอกจงกลนั เกร็องประกัย
 ษยวาคำ ภักษาหารกลัยน้ำ อวธชวาพระชวรคิ ซ้าย
 พณ พาหนะกระบือ

วันเสาร์ชอมโหรร ทตคอกสามหวา เกร็อง
 ประคัยนลรัตน ภักษาหารเนอทราย อวธชวาจักร
 ซ้ายตรีคัล พาหนะนถยง

ในทศคณ ข้าพเจ้าขอนำเอาประกาศสงกรานต์
 พ.ศ. ๒๔๗๘ มาอ่านให้ท่านฟังต่อไป

ประกาศสงกรานต์ พทศคักราช ๒๔๗๘
 อธิกสุรทิน จุลศคักราช ๑๒๘๗ ปกคิมาสวาร รัตน
 โกสินทรคค ๑๕๔ ควิศศคักราช ๑๘๓๕—๓๖
 วันจันทร์ธงชัย วันเสาร์อธิปัต วันอาทิตย์อุยาทวั วัน
 จันทร์โลกาวินาส

๙๕
 ๐๙/๐๕/๒๕๖๕
 บนมหาสงกรานต์ เทพธิตาที ๗ ทรงนามว่า
 โมโหรรเทวี อภรรณแกวณลรัตน ทตคอกสามหวา

หัตถ์ชวาทรงจักร หัตถ์ซ้ายทรงตรีศูล ภาภษาหารเนอ

ทราย เสด็จไต่บาศันลมเนตรเห็นอหลังนกงงเป็นพาหระ

กำหนดวันเสาร์ที่ ๑๓ เมษายน เดือน ๕ ชน ๑๐ คำ

เวลา ๒๒ นาฬิกา เป็นมหาสังกรานต์ วันอาทิตย์ที่

๑๔ เป็นวันเนา วันจันทร์ที่ ๑๕ เป็นวันเถลิงศก

จุลศักราช ๑๒๙๗ เวลา ๑ นาฬิกา ๑๓ นาที

๓๖ วินาที เป็นขกนส์ปัตตก

เกณฑ์พรณศาสตร์ บันนาคีให้หน้า ๓ ตัว

พฤษภเป็นอธิปัต บันนาคีให้ฝนตก ๕๐๐ ห่า ตก

ในจักรวาฬ ๒๐๐ ห่า ตกในหิมพานต์ ๑๕๐ ห่า

ตกในมหาสมุทร ๑๐๐ ห่า ตกในมนุษยโลก ๕๐ ห่า

ฝนคนขอตม กลางบนขย บัลายขอตม

เกณฑ์ธาราราศีคฤช ตกปลัดวิธาคู น้ำท่ามาก

เกษตร ๘๒ เกษตร ๕ ส่วน เลี้ยง ๑ ส่วน

มีดมงษาหารผลาหารอคม

ขบความส่วสศก จงมแก้ทำนทงหลายคตลคคเวลาชน

ขุใหม่ทนวย

สำนักหอสมุด

ปาฐกถาเรื่อง พิศโลชิงช้า

ของ

นายสมบุญ ไชติจิตร

บรรยายโดยทางวิทยุกระจายเสียง

เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

ท่านทั้งหลาย

วันนี้ คณะกรรมการ ควบคุมวิทยุกระจายเสียงให้
ข้าพเจ้าพูดเรื่อง พิศโลชิงช้า หรือที่เรียกกันอีกอย่างหนึ่ง
ว่า “พระราชพิธีขมพวยและตรีป่าวาย” แต่ก่อน
ที่ข้าพเจ้าจะพูดเรื่องนี้ ขอให้ท่านทั้งหลายไปรททราบบ
ไว้ควยว่าเรื่อง พิศโลชิงช้า ข้าพเจ้าได้เคยเชิญพระ
ราชันพนธ เรื่อง พระราชพิธี สิบสอง เดือน ของ พระบาทสม
เด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลัก ประกอบด้วย
ไตรปิฎก ความกรุณาแนะนำจาก คุณพระราชาครู ความเทพมน

ไว้ทนต์เขนข้างหนึ่ง และรยประทานถ่วงา ไม่รย
 ประทานเนอส์ทวี่ ถากพราหมณ์นมภรรยา ก็ไม่
 อย่ด้วยภรรยา พราหมณ์ตั้งหมคผกพรตชยี่ ๓ วัน
 คือนวนชน ๗ คำ ๘ คำ ๙ คำ พันนไปก็ออกพรต
 เวนแดพระมหाराชคร (เคยวนนมเพยงพระราชาคร) ที่
 เป็นผู้ทำพรต ต้องผกพรตไปตลอด ๑๕ วัน นอน
 ประจาอย่ในเทวสถานไม่ไคกลบยาน ครนวนชน ๗ คำ
 เวลาเช้าตรู่ พระมหाराชครไปทำพิธีบูชาเส้าซึ่งช่า
 และรคนาสังขจณเจิมผู้ที่ จะชนโลซึ่งช่า และจทให้
 พราหมณ์ไปเชิญพระยาผู้ ที่สมมคว่าเป็นองค์พระอิศวรให้
 ยাত্রากระบวนมาทางโชนทวารตะวันออก และพทท
 โรงมาสก

ในเวลากลางคนวนชน ๗ คำนนเขนเวลาทำพรต
 เรียกว่าอวิสทชชำระกายจณเจิม และทำกรสทชอคม
 สทช ^{09/15/2565} อานที่หรบแกวงอุปเป่าสังขชชชชแล้วกล้าว
 เวทเข็คประตคิวัลยไกรลาค์ เมอจขแล้วพราหมณ์ค้

สวดมนต์เรียงช้อนต่อ ๆ กัน ๔ คน สวดมนต์ไวยะ วรรคต้น
 ช้อนมหาเวชตก วรรคสองคนที่ ๒ สวด เวียงโกรา
 ยะตก วรรคสามคนที่ ๓ สวด เวียงสารวะตก วรรค
 สี่คนที่ ๔ สวด เวียงเวชตก เมื่อจบทั้ง ๔ คนแล้ว
 จึงว่าพร้อมกันทั้ง ๔ คน เวียงพิธีรมป่าวาย ในเวลา
 ว่าพิธีรมป่าวาย ๓ ขยन्नเข้าสังข์ หยคแล้ว สวดซ้ำ
 อย่างเดิมอีก ถึงพิธีรมป่าวายเข้าสังข์อีก เข้าสังข์ครบ
 ๑๑ ครั้ง เวียงกนกวาณตทหนึ่งเป็นจบ ต่อนั้นไปพระ
 มหาราชาครุ พรหมนา จนนทท เขาตอกย่นแกว่งอุยไเทียน
 กระก่งเข้าสังข์ขบชาออกครึ่งหนึ่ง เมื่อจบแล้ววางอุยไเทียน
 ถวาย แล้วบชาพานตอกไม้ กล่าวเวทถวายตอกไม้
 รายชื่อพระเป็นเจ้าทั้งปวงจบแล้ว คู่สวดทั้ง ๔ คนน
 ยกพานชาตอก กล่าวเวทถวายอลยคนละครึ่ง เป็นการ
 ถวายชาตอก แล้วจึงเอาช่าวตอกนนั้นแจกคนทีไปชม
 นม พง อัย ๓ นั้นให้บริษัประทาน เป็นการ สวดสัจมงคล กน
 เส้นขจรภูริ เมื่อเสร็จพิธีทเทวสถานพระอิศวรแล้ว

ไปทำทเทวสถานพระมหาวิฆเนศวรอย่างเดียวกัน แต่
สวดเพียง ๘ จบเป็นกฐกหนึ่ง แล้วแจกข้าวตอกตาม
เคย การพิธีอย่างทกล่าวมาแล้ววันทา ๑๐ คน

ความมุ่งหมายของการทำพิธีกรรมพวายนน ถิ
กันว่าพระอิศวรเป็นเจ้าเสด็จลงมาเยี่ยมโลกบละครั้ง
ครั้งหนึ่งมาหนัก ๑๐ วัน แต่ก่อนนเคยเริ่มทำพิธีวัน
เสด็จลงมาตอนอายุ ขน ๗ คำ วันเริ่มคำ ๑ เสด็จ
กลับ และในวันเริ่มคำ ๑ นั้นเองพระนารายณ์เสด็จ
ลงมา ประทับอยู่จนถึงวันเริ่ม ๕ คำ จึงเสด็จกลับ
แต่เคยวนเลือนมาเป็นเดือนๆ เพื่อให้เหมาะแก่ฤดูกาล
แห่งภูมิประเทศที่จะทำพิธีในเดือนนั้น คือเสด็จลงมา
วันพรุ่งนตรงกบวันขน ๗ คำ

การจกรบเสด็จพระอิศวรนั้นเป็นการสนนกรกกรน
มเรือรราวทกล่าวไว้ว่า มีเทพยดาทงหลายมาเฝ้าประชุม
พร้อมกัน เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระธรรณ และ
พระคงคา ซึ่งพราหมณ์ทำเป็นแผ่นกระดาษ ๓ แผ่น

สลักเขนรูปพระอาทิตย์ พระจันทร์แผ่น ๑ เขนรูปนาง
 พระธรณแผ่น ๑ เขนรูปพระคงคาแผ่น ๑ ผงไว้น้ำ
 ชมรม ซึ่งเรียกกันว่ากระดานลงหลุม โลกบาลทั้ง ๔
 ก็มาได้ซึ่งชาตวาย พระยานาคหรือเทพยตว่ากันเป็น
 สองอย่างอยู่ ก็มารำเชนงพ่นน้ำหรือสำคน้ำวาย เป็น
 การสนุกรกรกรวน มีคนไปร้อยแจกเข้าตอกเข้าเมาท์
 เหลือจากสิ่งเว่ยอันนบถอกันว่าเป็นการสวดตีมงคล

แต่ส่วนการพระราชพิธีกร ฆ่าวาย ของพระนารายณ์
 นั้น เป็นการเรียงบเทงาไม่สนุกรกรกรวน เห็นจะเป็น
 เพราะพระองค์ไม่โปรดในการสโมสร์ จึงจะกล่าวต่อไปใน
 พอดีงวนแรมค่ำ ๑ เป็นวันพิธีกรยิมพวาย และตรีฆ่าวาย
 ต่อกันหมายความว่า สิ่งเสด็จพระอิศวรและรัยเสด็จพระ
 นารายณ์ พรหมณ์ชมนมกนที่สถานพระนารายณ์ พระ
 มหาราชกร กล่าว เวท เบ็ด ประ ต วิวลัย ไกรลาศเหมอิน
 อย่างเบ็ดถวายพระอิศวร แล้วสวดบูชาอย่างเช่นที่ทำใน
 สองเทวสถานก่อนนั้น เป็นแต่เปลี่ยนชื่อเป็นพระนารายณ์

คงสวดขุโรยะมหาเวชตัก แผลงกันแต่ว่าชนคิว่าหะเทวะ
 ค่อไปก็สวดโกโรยะตัก สारวะตัก เวชตัก แล้วสวด
 โสชตักโนพร้อมกันทั้ง ๔ คน เข้าสังขสวด ๖ จบ เป็น
 กัณทหนึ่ง แต่เวลาสวดพราหมณ์ก็สวดคยนเป็นตบเสมอ
 หนากันทั้ง ๔ คน เสร็จการทเทวสถานพระนารายณ์
 แล้วไปทำที่ เทวสถานพระมหาวีระเนศวรเหมือนอย่างเช่น
 ที่เคยทำมาแล้วในตอนว่าทวยรบพระอิศวรอีก พหิตง
 สองเทวสถานนคองรบทำให้เสร็จเสียแต่เย็น เพราะ
 จะต้องเตรียมการที่จะทำณเทวสถานพระอิศวรค่อไป เป็น
 วันเหน้อยมากของพราหมณ์ เพราะทงรบพระนารายณ์
 และสังพระอิศวร

เวลาค่ำในวันแรมค่ำ ๑ นั้นคืนกระษณแท้ ซึ่ง
 เรียกกันว่า “แห่พระนเรศวร” ดังที่เราเคยรอกันเล่น
 ว่า “พระนเรศวรเดือนหงาย พระนารายณ์เดือนมืด”
 นั้น ก็อันที่พระนเรศวร คือแห่พระอิศวรเวลาจะเสด็จจาก
 ากโลกนไปสรวงสวรรค์ พระองค์โปรดแสงสว่างจง

เห็นในเวลาเดือนขึ้น แต่จะไม่กล่าวถึงรายการกระบวน
ให้ท่านฟัง เพราะเวลาจำกัด

ต่อไปก็เริ่มทำพิธี ครบถ้วนในสถานพระนา-
รายณ์แห่งเดียวเช่นทำในวันแรมค่ำ ๑ พอถึงวันแรม ๕
ค่ำแห่งเสด็จพระนารายณ์อีกครั้งหนึ่ง กระบวนแห่ก็
เหมือนกับแห่พระอิศวร ผิดกันแต่ไม่มีเสลี่ยงหงษ์ การ
พิธีครบถ้วนเสร็จในวันแรม ๕ ค่ำ การพระราชพิธี
ครุยมพวายและครุขวายนแต่ก่อนทำแต่พิธีพราหมณ์ถึง
กล่าวมาแล้ว ต่อมาถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่า การพิธี เป็นพิธีใหญ่
สำหรับพระนคร สมควรจะมีพิธีสงฆ์ด้วย จึงโปรดให้
เพิ่มพิธีสงฆ์รวมเข้าด้วย คือในวันขึ้น ๗ ค่ำ เวลาเช้า
พระสงฆ์บพระราชนันทพระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท
เสด็จออกเสวยพระเสวยทันเวลาใดทอดพระเนตร กระบวน
แห่กลับถึงเวลากลางคืนในวันขึ้น ๗ ค่ำ ๘ ค่ำ ๙ ค่ำ

สวคมนตรี ในพระอโศกวิศพระศรรัตนศาสตร์การาม พอ
 วันแรม ๕ ค่ำ เรมท่าพิตรปาวายกิมพระสงฆ์พระ
 ราชทานฉน เวลาค่ำสวคมนตรีเหมือนออย่างพิตรยัมพวาย
 แต่มาดงสมย่นการพิตรสงฆ์ ได้เปลี่ยนความนิยมไปจัดทำ
 ณสถานทีราชการของพระยาผู้ชงย่นชงชาสังกัดข่าง ไป
 ทำพิธีณสถานทีราชการ อันอ้อยใน ความ คัมครอง ของกระ
 ทรวงข่าง เช่นบนกทาตส์ถานกรมวงนอกเขนตน

นอกจากนั้นแล้ว พราหมณ์ยังได้มีการ สมโภช
 เทวรูปและทำบุญเนื่องไฟพระพทศศาสตร์ อนเกยวกับพิ
 ตรสงฆ์อีก คือ ในวันแรม ๕ ค่ำ เวลาเย็นพระสงฆ์สวคมนตรี
 ทีในเทวสถาน มีประชาชนพวดยุคร หลานมาฟังสวค
 พระพทศมนตรีเพื่อโกนจกในวันแรม ๖ ค่ำ เวลาเช้า คดี
 จกแล้วเลยงพระ มีจำนวนเด็กโกนจกทีเทวสถานในข
 หนึ่งไม่มออยถ้อยคน ถึงเวลาข่ามเวย่นเทย่นเทวรูป
 มีบายศรีตองช่ายชวาและเนตรสังขขพาทย์ ของ หลวง ประ

โคมทวย การพรตสังฆททาเนองทวยพรอพรหมณคิงกลาว
มายงนอมเปนประเพณอยุจนบคน

ทนจะวาทวยลักษณะการพอยนชงชาติอไป การ
พระราชพอนตองมชาราชการฝไคฝหนง ชงรบสมมต
เปน องคพรอศวรเปนเจาเลคจลงมาเยยมโลก ตามที่
พรหมณคอยอยนเน ชาราชการชงมตาแหงทไทรบ
สมมตนี้ แดกอนมาอยในเจาพระยาพลเทพ ชง เปน
เกษตราชบคแตผเดยว เปนคาแหงทมมาแตครงกรงศร
อยชยาเปนราชธานี จนถงรัชชกาลที่ ๓ กรงรัตนโก-
สินทร เมอเจาพระยาพลเทพ (ฉม) ถงอัสัญกรรม
ตำแหน่งเจาพระยาพลเทพวาง จึงไปรดให้เจาพระยานกร
บคินทร ชงเวลาอนนงเปนพระยาราชสภาวคยนชงชาติ
แทนบหนง คอไปกเปลยนเปนเจาพระยาจรรมมาชกรณา
ชบค (เสอ) แลวถงเจาพระยาอมราช (สช) เมอชง
เปนพระยาสรเสนา ๐๘/๐๕/๒๕๖๕ เดีไม่ไคเปลยนทกยไป ยนบหนง
แลวถยนชชอิก มาจนถงรัชชกาลที่ ๔ ทรงพระราชการ

เห็นว่าเจ้าพระยาพลเทพต้องแห่ทุกปี ๒ ครั้ง คือ
 แรกนาครั้ง ๑ ซ้ำอีกครั้ง ๑ เห็นอนันท์ จึงไปรื้อให้
 ข้าราชการที่ไต่รับพระราชทานพานทอง เปลี่ยนกันขึ้นซึ่ง
 ชาวละคน จึงเป็นประเพณีต่อมาจนถึงรัชกาลปัจจุบัน
 และในอนันท์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยา
 ชลมารคพิจารณาเป็นพระยาขึ้นซึ่งฯ ถ้าท่านทั้งหลายไป
 ค้เห็นซึ่งชาวฝรั่งนั้นเข้า ก็จะได้เห็นท่านเจ้าคุณชลมารค
 พิจารณาดังตวงผูกมาเขยรับซึ่งเรียกกันว่า “นึ่งข้าวขน”
 คือมีชายห้อยอยู่ข้างเบื่องหน้า สวมเสื้อเขยรับบี คาค
 เข็มขลิ สวมเสื้อครุยลอมพอกเกี้ยวตามบรรดาศักดิ์ ถ้า
 ว่าตามที่เคยมาทุกปี พระยาผู้ขึ้นซึ่งฯ นรดหลวงไทยม
 มา ๔ มีกระบวนแห่มาตามถนนบั้งเมือง กระบวน
 หยคนนอกไซลอนทวาร ตะวัน ออก ที่ เชียง สะพาน เรือญักัน
 แล้วพระยาดังจากจรดเดินมาเข้าโรงมาลิก พวาทมฉันา
 กะตาศซึ่งฯ ซึ่งสมมติว่าจะไปแขวนมารับพระยา เมื่อ
 พระยามาถึงโรงลามกแล้ว ก็นำกะตาศนั้นกลับคนไป

09/05/2565

ไว้ในเทวสถาน ปล่อยให้กระต่ายซึ่งโตเอาเชือกครกให้คง
 คัดไว้กับเสาสีงช้าลง . เป็นการสมมติว่าเอากระต่ายแผ่น
 ที่เอาไปเก็บไว้ในเทวสถานขึ้นไปแขวน แล้วจึงไต่หลัง
 นาสังฆิณเฒ่า เมื่อเสร็จแล้วนำพระยาไปทนมรม โรง
 มรมนั้นทำเป็นปราสาทไม้ไม่ทาสีขาวเป็นเพดาน มีม่าน
 ๓ ด้าน กลางมรมคองราวไม้ไผ่หุ้มผ้าซึ่งเรียกกันว่า
 บรรพท้าว หมายความว่าธนูสำหรับยิงราว ๑
 สำหรับฟงราว ๑ เมื่อพระยานางทราว ยกเท้าขวาพาด
 เข่าซ้าย เท้าซ้ายย่นพ่น มีพราหมณ์ยืนข้างขวา ๔ คน
 ข้างซ้ายมี ข้าราชการ เป็นคี่เคียง แต่งเต็มยศยืน ๔ คน
 พราหมณ์เป่าสังข์ช่อเบื้องหน้า ๒ คน และพราหมณ์ที่
 สมมติเป็นนาล้วนยืนซ้ายขวาออก ๔ คน เมื่อพระยาไป
 ถึงโรงมรมจะคุดไปเทียบส่งไปบูชาพระศรี สากยมณฑลในวัด
 สัทคันและบูชาเทวรูปในเทวสถานตามประเพณีแล้ว นา
 ล้วนซึ่งสมมติว่าเป็นโลกบาลทั้ง ๔ ชั้นไล่ซึ่งข้ากระต่าย
 ๓ คน ๓ กระต่าย มีเส้าไม้ไผ่ปลายผูกลงเงิน

09/05/2565

ชักไว้ ๒ ภาระงานแรก ๑๒ บาท ภาระงานที่สอง ๑๐ บาท
 และภาระงานที่สาม ๘ บาท - นำส่วนซึ่งไล่ซึ่งชานแรก
 ขึ้นไปนั่งถวายบังคม และนั่งไล่ไปจนซึ่งชำโยนแรงจึง
 ไต่ลูกขนยนคนหน้าคอย คาบเงินที่ผูกห้อยไว้ บนปลายไม้
 คนหลังคอยแก่ท้ายให้ตรงเส้าเงิน เมื่อไล่ซึ่งชำเสร็จ
 ๓ ภาระงานแล้ว พระยาเดินออกจากโรงสมรมไปจนรถหัว
 ถนนตทองนอก โขลนทวารทางตะวันตก เคลื่อนกระบวน
 ไปตามถนนข้างเมือง เลี้ยวลงถนนสนามชัย มีประ
 เพลนอย่างหนึ่งซึ่งควรจะกล่าวไว้ในที่นี้ด้วย คือภายใน
 กระบวนแห่ เมื่อกระบวนแห่มาถึงหน้าพระที่นั่งสถ
 ภาคารราชประยูร ภาระงานแห่ทูลขอ ขาวอุย ต้อง กลับปลาย
 ขาวอุยลง และเมื่อเสด็จขจร อรุดพระยามาถึงท้ายพระที่นั่ง
 สถภาคารราชประยูร พระยาต้องลงเดินมาจนถึงหน้าพระที่นั่ง
 มเสด็จขึ้นสู่ราชบัลลังก์ถวายบังคม และได้รับพระราชทาน
 ผลกัลปพฤกษ์ ๒๐๐ ผล ถวายบังคมอีกครั้งหนึ่งแล้ว

เดินไปจนสุดท้าวพระที่นั่งทรงงงชนเสลียง หรือชนรถเคลื่อน
กระบวนต่อไป

การพิธีสงฆ์สำหรับวันขึ้น ๗ ค่ำ เวลานั้น
กระบวนแห่มาตั้งรออยู่แถวหน้าวัดพระเชตุพนกษัตริย์ ถ้ำ
ขี้ไต้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทอดพระเนตร
และได้เรียกกระบวนแห่เมื่อใด จึงได้เดินกระบวนผ่าน
หน้าพระที่นั่ง พระยาลงจากเสลียงเดินเข้าไปกราบถวาย
บังคม และได้รับพระราชทานผลกล้วยพุกฤษ์ ๒๐๐ ผล
แล้วกราบถวายบังคมอีกครั้งหนึ่งทรงงงชนเสลียงเคลื่อน
กระบวนต่อไป เลี้ยวออกถนนบำรุงเมือง ถึงเสาชิงช้า
พุกโรงสมรมที่ ๑ ข้างตะวันออกเหมือนเวลาเช้าขึ้น
๗ ค่ำ แต่ไม่ต้องพุกโรงมาลาก และไม่ต้องมีกระทานมา
รับ เพราะกระทานเขื่อนอยู่เสร็จแล้ว นาลวันโตชิงช้า ๓
กระทาน เงินที่ผูกปลายไม้ก็เท่าวันแรก เมื่อโตชิงช้าแล้ว
นาลวันทั้ง ๑๒ คนยกขันสาครมีน้ำในขันเต็มมาตั้งหน้า
สมรม ว่าเขนงสาครนำถันครบ ๓ เขนง แล้วพระยายาย

ไปนั่งชมรมที่ ๒ ที่ ๓ นาลวณกยถนตามไปร้านเซงก
หน้าพระยา สาคน้ำแห่งละ ๓ เซงงเส้งแล้ว พระยา
ไปอินเสดยงที่สะพานเจริญทัศนแห กลับไปยงที่เดิม เป็น
อินเส้งการ

เมื่อเส้งการพิไลชงชานแล้ว สมนทว่าพระ
อศวรไคทอดพระเนตรการมหรสพ และการคอรบยเส้ง
เยนทพอพระทัย ก็ทรงโปรดประทานคุณความคอรเป็น
ครสวสคิมงคลให้แก่ประชาชนชาวสยาม ผู้ประกอการ
พอรัน จะไคอยู่เยนเยนสุขท่วหน้ากัน ไครจะประกอบ
การหาเลยงชีพโดยชอขรรรมในทางไค ก็ไคผลเจริญ
มั่งคั่งสมบุรณควยโภคทรพยวฒนนาถาวรค่อไป

ขอความส่วสคิงมมแต่ท่านทงหลาย

09/05/2565

พระวสิษฐพจนการ ผู้พิมพ์โฆษณา

๑๐๐๐: ๒๗/๗/๗๘